

Nowe stanowiska pajęcznicy liliowatej *Anthericum liliago* w północno-zachodniej Polsce

New localities of *Anthericum liliago* in North-Western Poland

LUDWIK LIPNICKI, WOJCIECH GRUSZKA

Zakład Nauk Morfologicznych, Biologii i Nauk o Zdrowiu
Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej
66–400 Gorzów Wielkopolski, ul. Estkowskiego 13
e-mail: lipnicki@wp.pl; elm1@interia.pl

Słowa kluczowe: pajęcznica liliowata, *Anthericum liliago*, nowe stanowiska, NW Polska.

Pajęcznica liliowata *Anthericum liliago* L. jest w Polsce gatunkiem bardzo rzadkim i zagrożonym wyginięciem, podlegającym prawnej ochronie. Jest charakterystyczna dla muraw kserotermicznych z klasy *Festuco-Brometea*. Z terenu naszego kraju podawana była z około 30 stanowisk w rejonie dolnej i środkowej Odry oraz dolnej Warty, z których obecnie istnieje kilkanaście. W pracy przedstawiono trzy nowe stanowiska. Dwa z nich znajdują się koło Nowin Wielkich przy drodze wojewódzkiej nr 132 między Gorzowem Wielkopolskim a Witnicą (ATPOL: AC65 i AC66), trzecie – przy drodze krajowej nr 22 między Dobiegniewem a Człopą (ATPOL: BC31) – spośród obecnie istniejących jest najbardziej na wschód wysunięte w Polsce. Na wszystkich trzech stanowiskach pajęcznica liliowata rośnie na odsłoniętych, piaszczystych i niewielkich skarpach o ekspozycji południowej, na północnych poboczach dróg. Wskazuje to na potencjalne możliwości rozprzestrzeniania się rośliny na siedliska antropogeniczne i poszerza dotychczasowy stan wiedzy o rozmieszczeniu i warunkach jej występowania. Głównymi zagrożeniami są: zarastanie przez roślinność krzewiastą oraz wykaszanie poboczy. W celu zabezpieczenia opisanych stanowisk złożono u zarządców dróg propozycję objęcia ich ochroną czynną.

Opis rośliny

Pajęcznica liliowata *Anthericum liliago* L. jest byliną z rodziny liliowatych Liliaceae. Przeważnie tworzy kępy (ryc. 1); wyjątkowo spotyka się pojedyncze pędy. Łodyga osiąga wysokość 70 cm. Liście są odziomkowe, równowąskie i rylniokowate, dochodzące do 40 cm długości. Nierozgałęziony groniasty kwiatostan składa się z 6–10 kwiatów o średnicy 3–4 cm. Płatki są białe, a szyjka słupka specyficznie łukowato wygięta (ryc. 2). Kwitnie od maja do czerwca, niekiedy powtórnie (ale znacznie słabiej) jesienią. Owocem jest jajowata torebka o długości

około 15 mm (ryc. 3). Rozmnaża się wegetatywnie i generatywnie (Cwener, Sudnik-Wójcikowska 2012).

Pajęcznica liliowata należy do gatunków submediterrańskich (Wójtowicz 2014). Występuje w południowej i środkowej Europie: od Półwyspu Pirenejskiego po Rumunię, na północy – po Danię i Szwecję. Pojedyncze rozproszone stanowiska znane są z terenu Turcji oraz północno-zachodniej Afryki (Tuzlaci 1986).

W Polsce należy do gatunków bardzo rzadkich, znanych dotychczas z około 30 stanowisk w rejonie dolnej i środkowej Odry oraz dolnej Warty (Wójtowicz 2014) (ryc. 4). Naj-

bardziej wysunięte w kierunku północny na terenie Polski jest stanowisko na wyspie Wolin (Wójtowicz 2014). Obecnie na znacznej części spośród wcześniej podawanych stanowisk nie potwierdzono już obecności tej rośliny. Głównym zagrożeniem jest zarastanie muraw roślinnością zielną i zaroślową. W Drawieńskim Parku Narodowym, gdzie obserwowana była jeszcze w połowie lat 80. XX wieku, obecnie nie występuje. Jej stanowisko uległo zniszczeniu w wyniku osunięcia się skarpy (Jasnowska 2002).

Pajęcznica liliowata jest gatunkiem charakterystycznym muraw kserotermicznych z klasy *Festuco-Brometea* (Matuszkiewicz 2006). Rośnie także w prześwietlonych zaroślach, na piaszczystych zboczach i obrywach, zwykle na glebach suchych, piaszczystych i piaszczysto-gliniastych z dużym udziałem części szkieletowych (Wójtowicz 2014).

W Polsce jest objęta ochroną ścisłą jako gatunek wymagający ochrony czynnej (Rozporządzenie 2014). W *Polskiej czerwonej księdze roślin* ma status gatunku narażonego na wygięcie (VU) (Wójtowicz 2014); tę samą kategorię (V) ma na krajowej liście gatunków zagrożonych (Zarzycki, Szela 2006) oraz na liście regionalnej Pomorza Zachodniego i Wielkopolski (Żukowski, Jackowiak 1995).

Nowe stanowiska

Stanowiska nr 1 i 2 znajdują się w Puszczy Barlineckiej na południowym skraju Równiny Gorzowskiej, stanowisko nr 3 – w Puszczy Drawskiej na Pojezierzu Dobiegniewskim (Kondracki 2000). Wszystkie stanowiska znajdują się na siedlisku antropogenicznym.

Ryc. 1. Pajęcznica liliowata *Anthericum liliago* koło Dobiegniewa (29.05.2014 r., fot. W. Gruszka)

Fig. 1. Anthericum liliago near Dobiegniew (29 May, 2014; photo by W. Gruszka)

Ryc. 2. Kwiaty pajęcznicy liliowatej *Anthericum liliago* (28.05.2014 r., fot. L. Lipnicki)

Fig. 2. Flowers of Anthericum liliago (28 May, 2014; photo by L. Lipnicki)

Ryc. 3. Owoce pajęcznicy liliowatej *Anthericum liliago*: A – niedojrzałe, B – dojrzałe (A: 23.06.2014 r., B: 11.08.2014 r.; fot. L. Lipnicki)

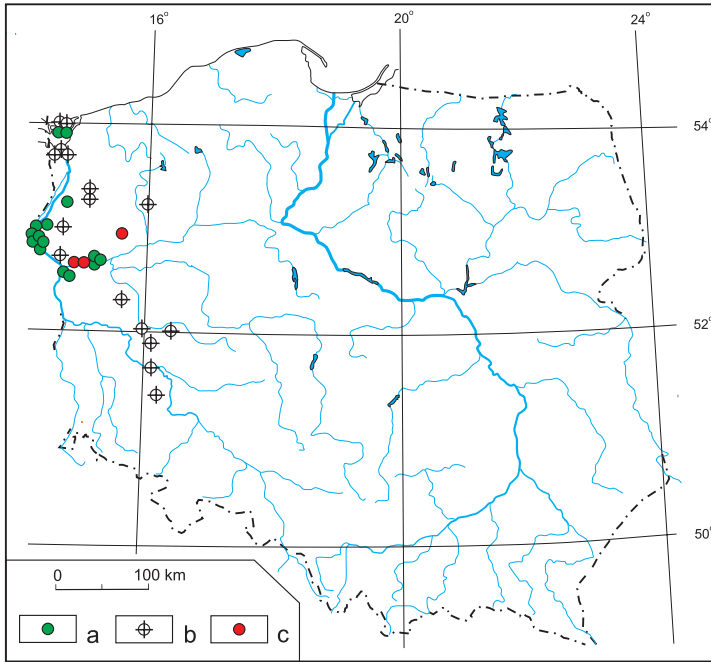
Fig. 3. Fruits of *Anthericum liliago*: a – immature, b – mature (A: 23 June, 2014; B: 11 August, 2014; photo by L. Lipnicki)

Stanowisko nr 1 (52°40'35,82"N, 15°0'4,25"E; ATPOL AC65) leży koło Nowin Wielkich na północnym poboczu drogi wojewódzkiej nr 132, między Gorzowem Wielkopolskim a Witnicą, w odległości ok. 400 m w kierunku zachodnim od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 131. Pajęcznica liliowata jest tu obserwowana już od kilkunastu lat (P. Szymoński – inf. ustna). Na przydrożnej skarpie o powierzchni ok. 400 m² i nachyleniu ok. 35–40°, pokrytej luźnymi piaskami z dominacją szczotliczy siwej rośnie kilka skupień pajęcznicy liliowatej obejmujących około 40 kęp oraz dużą liczbę osobników z jednym pędem. Populacja zajmuje łącznie powierzchnię ok. 30–40 m². Większość osobników kwitnie oraz wydaje nasiona.

Stanowisko nr 2 (52°40'31,98"N, 15°1'0,3"E; ATPOL AC66) zlokalizowane jest przy tej sa-

mej drodze, w odległości 1200 m od stanowiska nr 1. W zachodniej części lekko wyniesionej przydrożnej skarpy (o powierzchni ok. 300 m² i nachyleniu ok. 25°) pajęcznica liliowata występuje w dwóch wyraźnych skupieniach (pięć i siedem kęp); rośnie tam także kilkanaście pojedynczych okazów. Tylko pewna liczba roślin kwitnie i owocuje. Skarpa jest porośnięta roślinnością zielną o silnym zwarciu oraz nalotem dębu bezszypułkowego.

Stanowisko nr 3 (52°59'16"N, 15°51'9"E; ATPOL BC31) znajduje się między Dobiegniewem a Człopą, na poboczu drogi krajowej nr 22, w odległości ok. 7 km w kierunku wschodnim od Dobiegniewa i ok. 150 m od skrzyżowania z drogą lokalną prowadzącą do miejscowości Wołogoszcz. Zostało odkryte w 2010 roku. Rośliny występują na odcinku około 50 m na

Ryc. 4. Stanowiska pajęcznicy liliowatej *Anthericum liliago* na terenie Polski (wg Wójtowicz 2014, uzupełnione): a – stanowisko naturalne potwierdzone po 1990 r., b – stanowisko naturalne historyczne, na którym obecnie gatunek nie występuje, c – stanowisko nowe

Fig. 4. Sites of *Anthericum liliago* in Poland (acc. to Wójtowicz 2014, as amended): a – natural locality confirmed after 1990, b – historical natural locality (where the taxon no longer occurs), c – new locality

niewielkiej, łagodnie nachylonej skarpie, w dwóch skupiskach oddzielonych od siebie podrostem dębu i sosny. W jednym fragmencie stanowiska w roku 2014 stwierdzono sku-

pienie składające się z siedmiu roślin, w tym trzech kwitnących; w 2015 kwitło już siedem roślin. W drugim fragmencie (oddalonym o 15 m w kierunku wschodnim) w 2014 roku populację tworzyło 31 (w tym 24 kwitnących) osobników rosnących w czterech skupieniach liczących 2, 5, 8 i 16 roślin; w 2015 roku stwierdzono występowanie już 36 osobników, w tym 27 kwitnących.

Zagrożenia i ochrona

Spontaniczne pojawienie się pajęcznicy liliowatej na siedliskach antropogenicznych wskazuje na potencjalne możliwości rozprzestrzeniania się rośliny. Wieloletnie obserwacje dowodzą, że na wszystkich opisanych stanowiskach populacje są stabilne lub wykazują niewielki wzrost pod względem liczby osobników i zajmowanej powierzchni. Ewentualnym zagrożeniem mogą być działania związane z przebudową dróg i wykaszaniem poboczy. Roślinom na stanowisku nr 2 i 3 może ponadto zagrażać spontaniczna sukcesja drzew i krzewów. Na wniosek autorów niniejszego opracowania

Ryc. 5. Oznakowane przez Generalną Dyrekcję Dróg i Autostrad stanowisko koło Dobiegniewa w celu zabezpieczenia skarpy przed wykaszaniem (6.06.2015 r., fot. W. Gruszka)

Fig. 5. The site near Dobiegniew, marked by the General Directorate of Roads and Motorways to protect the slope before mowing (6 June, 2015; photo by W. Gruszka)

Generalna Dyrekcja Dróg i Autostrad oznakowała, i tym samym zabezpieczyła, stanowisko koło Dobiegniewa przed zniszczeniem podczas wykaszania poboczy drogi nr 22 (ryc. 5). Do Zarządu Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze zostało skierowane podobne pismo z informacją o pozostałych stanowiskach (nr 1 i 2) znajdujących się przy drodze wojewódzkiej nr 132; zaproponowano sposób ich ochrony.

PIŚMIENNICTWO

- Cwener A., Sudnik-Wójcikowska B. 2012. Rośliny kserotermiczne. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Jasnowska J. 2002. Ochrona gatunkowa roślin. W: Borówka R., Friedrich S., Hesse T., Jasnowska J., Kochanowska R., Opęchowski M., Stanecka E., Zyska W. Przyroda Pomorza Zachodniego. Oficyna In Plus, Szczecin: 279–298.
- Kondracki J. 2000. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Matuszkiewicz W. 2006. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rozporządzenie 2014. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz.U. 2014, poz. 1409.
- Tuzlaci E. 1986. The genus *Anthericum* (Liliaceae) in Turkey. Marmara Pharmaceutical Journal 2 (2): 119–124.
- Wójtowicz W. 2014. *Anthericum liliaga* L. Pajęcznica liliowata. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.). Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 584–586.
- Zarzycki K., Szelań Z. 2006. Czerwona lista roślin naczyniowych w Polsce. W: Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szelań Z. (red.). Czerwona lista roślin i grzybów Polski. Instytut Botaniki PAN im. W. Szafera, Kraków.
- Żukowski W., Jackowiak B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. W: Żukowski W., Jackowiak B. (red.). Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu 3: 9–96.

SUMMARY

Chrońmy Przyrodę Ojczystą 72 (1): 75–79, 2016

Lipnicki L., Gruszka W. New localities of *Anthericum liliaga* in North-Western Poland

In Poland, *Anthericum liliaga* L. is a very rare, strictly protected and vulnerable (VU) plant species, characteristic of *Festuco-Brometea* grasslands. It was known from about 30 sites, located mainly in the region of the lower Warta and Oder. Three new sites are situated in North-Western Poland near Gorzów Wielkopolski and Dobiegniew (ATPOL squares AC65, AC66, BC31). The plants grow at low, deforested slopes on roadsides. The main threats include natural succession towards rush and shrub vegetation and mowing of roadsides. Preservation of the localities as nature monuments is strongly suggested.

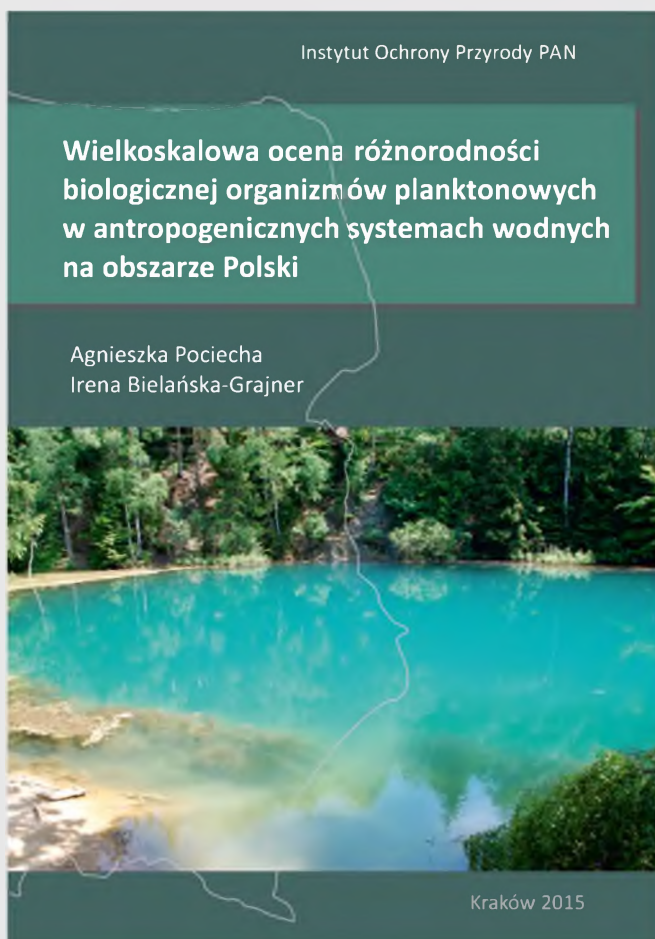
**Redakcja „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”
składa szczególne podziękowania za współpracę
przy recenzowaniu prac w 2015 roku następującym osobom:**

dr hab. Antoni Amirowicz, prof. IOP PAN
dr hab. Agata Banaszek
dr inż. Leszek Bednorz
dr hab. Urszula Bielczyk, prof. UP
prof. dr hab. Eugeniusz Biesiadka
dr hab. inż. Jan Bodziarczyk
dr hab. Waldemar Celary, prof. UJK
dr hab. Zbigniew Celka
dr hab. Paweł Chmielarz, prof. ID PAN
dr Anna Cwener
dr hab. Barbara Fojcik
dr hab. Ewa Fudali
prof. dr hab. Zbigniew Głowaciński
dr Bartłomiej Gołdyn
dr hab. Robert Gwiazda, prof. IOP PAN
dr hab. Wojciech Jurasz
mgr inż. Andrzej Kalemba
doc. dr hab. Róża Kaźmierczakowa
dr inż. Krzysztof Klimaszewski
dr Joanna Korzeniak
dr hab. Robert Kościelniak
prof. dr hab. Krystyna Kromer
dr hab. Jakub Kronenberg
dr hab. Beata Krzewicka
dr inż. Stanisław Kucharzyk
dr Anna Kujawa
prof. dr hab. inż. Roman Kujawa
mgr Katarzyna Kurek
dr Anna Łabęcka
mgr Łukasz Ławicki
dr Adam Malkiewicz
dr hab. inż. Włodzimierz Margielewski, prof. IOP PAN
prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś
prof. dr hab. Piotr Migoń
dr inż. Robert W. Mysłajek

dr Krzysztof Niedziałkowski
prof. dr hab. Henryk Okarma
dr hab. Krzysztof Oklejewicz, prof. UR
dr hab. Andrzej Oleksa
dr hab. Piotr Osyczka
dr hab. Małgorzata Ożgo
dr Krzysztof Pałka
dr Wojciech Paul
dr hab. inż. Bożena Pawłowska
mgr Joanna Perzanowska
dr hab. Krzysztof Piksa
dr Marek Przewoźny
dr Anna Ronikier
dr Beata Rozenblut-Kościy
dr hab. Leszek Rychlik
dr Konrad Sachanowicz
mgr Arkadiusz Sikora
dr Piotr Skórka
dr inż. Marek Sołtysiak
dr Hanna Soszka
dr Marzena Stańska
dr hab. Adam Stebel
dr hab. inż. Katarzyna Stepanowska
dr hab. Katarzyna Szczepko
dr hab. inż. Andrzej Szczepkowski
dr hab. Jacek Szwedo, prof. UG
dr hab. Jolanta Świętojańska
dr Marek Wajdzik
prof. dr hab. Marek Wanat
dr inż. Ewa M. Welc
dr hab. Zbigniew Wilczek, prof. UŚ
dr hab. Agata Wołczańska
mgr inż. Przemysław Wylegała
dr hab. Joanna Ziomek

Nowości wydawnicze Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie

Monografia obejmuje zagadnienia związane z różnorodnością biologiczną wrotków i skorupiaków planktonowych występujących w różnego typu zbiornikach antropogenicznych (zaporowe, powyrobiskowe, miejskie) przedstawionych na tle czynników fizycznochemicznych wody. Badania prowadzono w 31 zbiornikach rozmieszczonych w 5 regionach fizycznogeograficznych Polski. Przedstawiona tematyka wpisuje się w nurt badań dotyczących współczesnych zagrożeń i sposobów ochrony różnorodności biologicznej. Wyniki badań zebrane w niniejszym opracowaniu mogą być użyteczne dla ośrodków zajmujących się monitoringiem, zarządzaniem i ochroną zasobów wodnych. Monografia dostępna jest jako egzemplarz bezpłatny w Instytucie Ochrony Przyrody PAN w Krakowie. Osoby zainteresowane wysyłką ponoszą koszty opłaty pocztowej.

www.iop.krakow.pl

Cena 5,70 zł (5%VAT)

Indeks 354619
ISSN 0009-6172

<http://rcin.org.pl>